

Bijzondere plantenbakken

Inleiding

Plantenbakken zijn er in soorten en maten. Iedereen kent natuurlijk de bak met geraniums aan het balkon, de bakken met buxus voor de deur en de kuipplanten op het terras. Met bakken is nog meer te doen. Bakken kunnen dienen als ‘veilige’ groeiplaats voor erkende woekeraars. Doordat je vrij makkelijk speciale grondsoorten aan kunt brengen in een bak kun je speciale groeiomstandigheden creëren voor planten die in de tuin snel het loodje zouden leggen. Ook kun je prima water- en moerasplanten houden zonder een hele vijver te maken.

Nadeel is wel de kwetsbaarheid. Vooral het water geven luistert nauw. Wat dat betreft zijn water- en moerasbakken in het voordeel, ze hebben de grootste buffercapaciteit voor water.

Soorten bakken

Afhankelijk van de gewenste beplanting kies je het soort bak. Kunststof bakken ventileren niet maar drogen ook minder snel uit. Aardewerkbakken verdampen water sneller en er komt meer lucht bij de wortels. Planten die veel vocht nodig hebben zijn beter af in een kunststofbak, soorten die niet van natte voeten houden in een aardewerk bak. Ook de beschikbare tijd voor de verzorging, vooral water geven, is van belang. Hoe kwetsbaarder de soorten, hoe meer tijd het kost.

Kunststof bakken zijn er in overvloed. Ze hebben het voordeel dat ze vrij goedkoop zijn en in veel maten en vormen verkrijgbaar. Nadeel is dat ze na een jaar of wat in de zon bros worden en breken. Een goedkope en sterke oplossing is een speciekuip, te koop in de doe-het-zelf-handel. Vooral voor water- en moerasplanten is het een geschikte keuze die jarenlang meegaat.

Aardewerk en terracotta bakken zien er mooi uit maar zijn wel breekbaar. Er zijn met het oog onzichtbare kwaliteitsverschillen tussen de twee. Terracotta is zeer heet gebakken aardewerk en is daardoor veel sterker en beter bestand tegen vorst dan gewoon aardewerk. Het is echter ook stukken duurder. Aardewerk neemt vocht op en moet 's winters droog opgeslagen worden om stukkervriezen te voorkomen. Vooral geschikt dus voor eenjarigen. Bij geglaazuurd aardewerk is een waterdichte laag bij hoge temperatuur aangebracht, dat maakt het beter tegen vorst bestand maar wie op zeker wil spelen bewaart alle potten en bakken 's winters vorstvrij binnen.

Tegenwoordig is er ook materiaal dat er aan de buitenzijde als aardewerk uitziet, maar aan de binnenkant versterkt is met polyester. Het grote verschil tussen aardewerk en kunststof is de doorlaatbaarheid. In een kunststofbak kan het water alleen weg via de gaatjes onderin of aan de bovenzijde. Een aardewerk bak ademt en reguleert beter, maar droogt ook weer sneller uit. Hoe groter de bak, des te beter lukt het om de gewenste omstandigheden te scheppen.

Woekerbak

Als je bang bent dat de tuin overwoekerd raakt door een mooie, maar sterk woekerende plant dan is het goed mogelijk om die in een fikse pot of bak te zetten. Eigenlijk behandel je ze als kuipplant, met het verschil dat deze 's winters niet naar binnen hoeven. Het werkt overigens alleen bij planten die woekeren door wortelstokken, niet bij soorten die zich uitzaaien.

Fraaie soorten voor zulke bakken zijn schaaftro (vochtig) en alle woekerende bamboesoorten (zorg dat de bak niet om kan waaien). Lelietje-van-dalen is een prachtige voorjaarsbloeiër maar heeft vanwege z'n wortelstokken een slechte reputatie, heel geschikt dus voor een bak. Kies liefst een grote, tamelijk ondiepe schaal met humeuze, niet te droge zandgrond. Plaats de bak in de halfschaduw en vermijd warme middagzon. In het najaar krijgt het lelietje oranje bessen. Zet de bak trouwens niet op een plek waar kinderen komen. De hele plant, zelfs het water in de bloemenvaas, is zeer giftig.

Tip

Om bakken makkelijk te verplaatsen kun je ze op een plateau met zwenkwielen zetten. Ook kun je ze op een paar balkjes of stenen zetten om er met een steekwagentje onder te kunnen. Ga er vanuit dat waterbakken, vol, vrijwel niet te verplaatsen zijn.

Water- en moerasplanten

De al eerder genoemde speciekuipen zijn hiervoor zeer geschikt. De zijkant kun je eventueel wegwerken achter een scherm van snoeihout of gestapelde stenen. De grondsoort kan aangepast worden aan een of enkele planten met ernaast een heel andere bak. De waterhuishouding is te regelen door gaten in zijkant of onderkant te boren. Bij de waterbakken hoeven geen gaatjes gemaakt te worden. Bij de overige bakken moeten gaten in de zijkant geboord worden. De plek van de gaten bepaalt de afvoer. Gaten aan de bovenkant voor de moerasplanten en bijna onderaan voor de droogteminnaars. De rest zit er tussenin. Let wel op, de gaten slibben makkelijk dicht. Voor echte droogteplanten zijn aardewerk bakken geschikter. Voor waterplanten is een laagje grond op de bodem voldoende, oeverplanten hebben meer grond nodig om te wortelen. Dat kan door de hele bak te vullen, maar kan ook door een paar bakstenen als 'muurtje' in de bak op te stapelen en zo twee compartimenten te maken.

Voorbeelden:

Zonnige plek: waterbak met klei op de bodem: watergentiaan.

Zonnige plek: waterbak met voedselrijke bodem, kiezen uit: zwanenbloem, grote waterweegbree, kleine egelskop, kikkerbeet, pijlkruid, waterdrieblad.

Zonnige plek: moerassige, voedselrijke grond, kiezen uit: gele lis, watermunt, moeraswalstro, kattenstaart en moerasspirea.

Zon, veen, moerassig: veenpluis, echte koekoeksbloem, kievitsbloem, wateraardbei.

Schaduw, vochtig voedselrijk: hangende zegge.

Fijnproevers

In de tuin hebben de 'fijnproevers' die hoge eisen stellen het vaak moeilijk. De omstandigheden zijn meestal niet optimaal, de concurrentie van anderen is te groot en als je even niet oplet zijn ze verdwenen. In die gevallen is het leuk om eens met een bak te experimenteren waar de juiste omstandigheden zijn geschapen.

Schaduw: voedselrijk, vochtig: diverse varens, eenbes.

Schaduw- zon: zure grond, zeer vochtig: koningsvaren.

Zonnig, zure grond: hoogveentje met veenpluis, dopheide, lavendelheide.

Zonnig, licht: kleiachtige grond met kalk: Marjolein, betonie, kluwenklokje, grote centaurie, bevertjes.

Droge bakken

Bakken die weinig vocht nodig hebben zijn in gebruik heel praktisch. Vetplanten uit de geslachten *Sedum* en *Sempervivum* zijn heel geschikt. In hun dikke, vlezige bladeren slaan ze vocht op waardoor ze het lang uit kunnen houden. Als bak is een doorlatende aardewerkschaal heel geschikt. Voor de drainage kan op de bodem een laagje scherven van kapotte aardewerk bloempotten gelegd worden. Het grondmengsel kan bestaan uit de helft potgrond en de helft zand, eventueel een beetje klei. Geschikte soorten zijn verschillende Sedums zoals muurpeper, zacht vetkruid, wit vetkruid en tripmadam. Deze soorten hebben dikke, worstachtige blaadjes dicht bij elkaar. Sempervivums zoals huislook en de nog fraaiere spinnenwebhuislook hebben een rozet van blaadjes van waaruit een bloemstengel ontspringt. Daarna sterft de oude rozet af maar inmiddels zijn er alweer voldoende nieuwe gevormd. De rozetten kunnen onderling van kleur verschillen, van roodachtige tot groene tinten. De bak moet op een zonnige plek staan. Water geven mag spaarzaam. 's Winters kan de bak extra gedraineerd worden door hem iets van de grond af te zetten. Vermijd langdurige vochtige omstandigheden.

Kruiden

Kruiden zijn heel geschikt voor bakken. De hoeveelheid die in een bak gekweekt kan worden is vaak al voldoende voor eigen gebruik. Juist de mediterrane soorten krijgen de meeste smaak en geur als ze flink in de zon staan. De bak af en toe naar een zonniger plek verplaatsen of bij slecht weer beschutten kan vrij gemakkelijk. Geschikte soorten zijn: basilicum, marjoraan, tijm en rozemarijn als zoonaanbidders op grond met wat kalk. Peterselie en selderij hebben graag humeuze grond, niet te droog. Bieslook doet het ook goed op humeuze grond. Voor de smaak is het beter om de bloemen te verwijderen, voor het oog, trouwens ook voor de stenhommels die bieslook graag bezoeken, mogen de bloemen gerust blijven zitten!

Verzorging

Voor alle bakken geldt dat ze kwetsbaar zijn. Het is immers een kunstmatig nagebootst milieu waarin we zowel de grond, licht, als waterhuishouding in de hand proberen te houden. Vooral de hoeveelheid water luistert nauw. Er mag best verschil zijn en drogere perioden komen overal voor maar echt uitdrogen is funest. Vandaar dat waterbakken in het voordeel zijn omdat daar de wisselende waterstand het minste invloed heeft. Regenwater is heel geschikt om water te geven. Doordat het erg 'zacht' water is, zonder kalk, is het met name voor de zure grondsoorten goed.

Om bij heet weer de verdamping te beperken kunnen de bakken tijdelijk in de schaduw geplaatst worden. Ditzelfde geldt voor bijvoorbeeld een bak met uitgebloeide lelietjes van dalen. Wel gewoon verzorgen, maar na de bloei kan een minder prominente plek geen kwaad.

De planten in de bak raken gauw overgroeid door de snelle groeiers. Regelmatig met de hand wieden, eventueel onkruiden met een mesje bij de grond afsnijden om de grond niet te verstoren.

De winter is een kwetsbare tijd. Allereerst is er natuurlijk de kans op vorstschade maar de nattigheid is eigenlijk een groter risico. Veel planten rotten snel weg als ze 's winters te nat staan. Zet zulke bakken in regenachtige perioden onder een afdak, of zet de bakken voorzichtig schuin, zodat overtollig water snel weg kan. Giet 's winters niet of zeer weinig. De waterbakken kunnen het meeste hebben, maar vooral bij vorst in combinatie met wind worden ook zij kwetsbaar. Dek ze eventueel af met een rietmat.

Veilige balkonbakken

Bakken op balkons vragen speciale aandacht. Allereerst moet de totale belastbaarheid van het balkon in de gaten gehouden worden. Informeer eventueel bij bouwmaatschappij of woningbouwvereniging naar de voorschriften. Het kan handig zijn om zoveel mogelijk voor lichte materialen te kiezen, bijvoorbeeld kunststof in plaats van aardewerk, en de bak deels te vullen met gebakken kleikorrels. Alle beetjes helpen om gewicht te besparen.

Hang bakken aan de binnenzijde van de balkonrand, dat is veel veiliger dan aan de buitenzijde. Bij hoge flats zijn bakken aan de buitenzijde niet eens toegestaan.

Let ook op met kinderen. Zorg ervoor dat ze niet via de bak op de balkonrand kunnen klauteren. Verhoog eventueel de balkonrand.

Op hooggelegen balkons kan het aardig waaien. Veel planten kunnen hier slecht tegen. De wind is te verminderen door 'windgaas' (bij tuincentra te koop) tussen de spijlen door te vlechten. Sterke, goed te snoeien heesters zoals *Skimmia*, *Pachysandra*, laurier en buxus kunnen eventueel gebruikt worden als het toch nog te winderig blijkt.

Tekst: Machteld Klees, Bureau Zonneklaar